

VWS OMGEVINGSANALYSE COVID-19

Analyseperiode 12:00 uur d.d. 2 december – 12:00 uur d.d. 3 december

 Team M&A, Directie Communicatie Vragen? Mail naar 5.1.2a@minvws.nl

Wie is getroffen? (1 ^e ring)	Wie is betrokken? (2 ^e ring)	Wie voelt zich betrokken? (3 ^e ring)
<ul style="list-style-type: none"> Nederlanders overleden aan COVID-19 Nederlanders ziek door Covid-19 Nederlanders waarvan zorg is uitgesteld 	<ul style="list-style-type: none"> Familie, vrienden, omwonenden van getroffen Nederlanders Belangrijke schakels in de vaccinatiestrategie 	<ul style="list-style-type: none"> Algemeen publiek Politici

Samenvatting

- ‘En weer is de vraag: kan VWS het aan?’ kopt NRC op de voorpagina. Verschillende media halen de bedenkingen bij de vaccinatiestrategie van de LHV, ActiZ en andere belangrijke spelers aan, om na te gaan in hoeverre de ambitieuze plannen van minister De Jonge waargemaakt kunnen worden. Volgens NRC kraken – ‘net als bij testen’ – de vertrouwde vaccinatiestructuren waarmee de minister massale inenting van de Nederlandse bevolking wil bewerkstelligen. Volgens de krant roept de afwachtende houding (van bijvoorbeeld GGD'en) herinneringen op aan ‘de moeizame uitbreiding van testcapaciteit en bron- en contactonderzoek’. Volgens de krant leiden eerdere ervaringen en ‘het toenemende maatschappelijke ongeduld over zowel de duur van de crisis als de komst van vaccins’, ook in het kabinet tot zorgen of VWS wel voldoende voorbereid is.
- Uit de reacties van betrokken partijen, zoals GGD'en en de LHV, blijkt overigens niet dat zij geen vertrouwen hebben in de gepresenteerde strategie. Er worden slechts kanttekeningen geplaatst op specifieke aspecten zoals de effectiviteit van de vaccins, de logistiek en de startdatum van de ‘massale inenting’. Belangrijke schakels, zoals de huisartsen, zijn ervan overtuigd dat het moet lukken. Al zou de LHV en ActiZ graag zien dat er snel meer duidelijk geschept wordt.
- Met het nieuws dat het Verenigd Koninkrijk volgende week begint met vaccineren, is ‘operatie vaccinatie’ begonnen (kop voorpagina Volkskrant). Nu het VK als eerste een vaccin heeft goedgekeurd, kan Europa zich opmaken voor de ‘grootste vaccinatiecampagne uit zijn geschiedenis’, schrijft de Volkskrant op haar voorpagina. ‘De Britten mogen al vaccineren’ kopt Trouw op de voorpagina. Volgens AD is het duidelijk dat de Britten het vaccineren ‘zeer voortvarend’ aanpakken. NRC spreekt van ‘world beating Britten’. “Waar de EU-landen dus het voorzichtige pad bewandelen, kiezen de Britten voor een shortcut,” zo schrijft AD. Rond Pasen moet de normaliteit zijn teruggekeerd, is de hoop in het VK.
- Hoewel bij Nederlandse media veel aandacht uitgaat naar de snelle Britten (‘Hoe komt het VK zo ver? En ‘Waarom zij wel, en wij niet?’), worden ook de laatste ontwikkelingen in andere landen nauwgezet in de gaten gehouden. Daarbij is er opvallend veel media-aandacht voor de *manier waarop* andere landen gaan vaccineren. Er wordt natuurlijk al langer over de grenzen heen gekeken, maar nu wordt meer bekend over het wat en het hoe. Waar de focus eerder lag op het inkopen van doses vaccins, wordt nu bijvoorbeeld ingezoomd welke koelcellen Italië gebruikt en welke communicatiecampagne Frankrijk voor ogen heeft. Ochtendkranten plaatsen reportages over de gang van zaken in verschillende Europese landen. NB: De voorbereiding in andere landen dient vaak als ‘haakje’ om in beeld te brengen hoe ver Nederland is. Het gaat dan vaak over de logistiek, waar bijvoorbeeld in het VK ‘veel werk’ in zou hebben gezeten.
- Uit cijfers van de Nederlandse Vereniging voor Pathologie (NVVP) blijkt dat na de eerste coronagolf geen inhaalslag is gemaakt. Ook sinds de opheffing van de gedeeltelijke lockdown lopen ziekenhuizen de achterstanden niet in. Gemiddeld genomen zijn 15% minder diagnoses gesteld, voor bevolkingsonderzoeken geldt zelfs een daling van 25% in vergelijking met voorgaande jaren.
- AD constateert dat huisartsen volop telefoontjes krijgen van mensen die een vrijstelling voor een mondkapje willen, ook al zouden ze die niet mogen geven. Dat het ministerie toch naar huisartsen verwijst (op de website Rijksoverheid.nl), zou voor veel miscommunicatie, ergernis en zelf ‘grote onrust’ onder huisartsen zorgen.
- ‘Ingewijden’ vertellen De Telegraaf dat het kabinet werkt aan een nieuw schema waaraan de burger kan aflezen welke coronamaatregelen in aantocht zijn. “Daarmee dankt het kabinet de oude routekaart [van 13 oktober] ongebruikt af.” De ingewijden bevestigen dat die routekaart ‘niet meer relevant’ is. Mogelijk zitten in de nieuwe routekaart lagere drempelwaardes voor aanscherpingen dan de huidige.

Karakterisering

- Opvallend veel aandacht voor het nieuws dat het Verenigd Koninkrijk volgende week begint met vaccineren. ‘Operatie Vaccinatie’ kopt de Volkskrant op de voorpagina. ‘De Britten mogen al vaccineren’ kopt Trouw op de voorpagina.

SISOS (Slachtoffers – Identiteiten – Schade – Oorzaken – Scenario's)

- -

Informatiebehoefte

Welke informatievragen leven er bij getroffen?

- RTL Nieuws plaatst een artikel op de website op basis van de vraag: ‘Waarom kunnen de Britten volgende week al vaccineren en wij pas volgende maand?’ AD-regionalen zoals Brabants Dagblad plaatsen een artikel op basis van de vraag: ‘Britten beginnen volgende week al met vaccineren: waarom zij wel en wij niet?’

- Via de social kanalen van VWS komen veel berichten langs over het wel/niet dragen van mondkapjes. Ook een aantal berichten over huisartsen en dat zij geen briefjes gaan schrijven voor mensen die geen mondkapje kunnen dragen. Er zijn ook vragen over mondkapjes als: Is de 'autipas' een legitiem bewijsstuk voor het niet dragen van een mondkapje? Wanneer mag een werkgever ervoor kiezen om faceshields in plaats van mondkapjes te gebruiken?
- Via de social kanalen van minister De Jonge laten mensen die geen mondkapje willen of kunnen dragen van zich horen. Die laatste groep geeft aan dat het vervelend blijft om steeds weer te moeten uitleggen waarom ze geen mondkapje kunnen dragen. Ook voelen ze zich aangetast in hun privacy.
- Via de social kanalen van minister De Jonge spreken mensen zich uit tegen een vaccin. Ook zijn er veel vragen. Dan gaat het bijvoorbeeld over wat er allemaal in een vaccin zit, wat de lange termijn-effecten zijn en hoe alles precies getest is. Hebben we het ook logistiek allemaal wel op orde? Kunnen we van de teststraten vaccinatiestraten maken?
- In reactie op de foto van de drie VWS-bewindspersonen voor aanvang van de begrotingsbehandeling komen opmerkingen binnen waarom de bewindspersonen geen mondkapje dragen in een overdekte ruimte.

Hoe wordt het incident omschreven (welke facts en figures worden benoemd)?

- Uit actuele cijfers van de Nederlandse Vereniging voor Pathologie (NVVP) blijkt dat na de eerste coronagolf geen inhaalslag is gemaakt. Ook sinds de opheffing van de gedeeltelijke lockdown lopen ziekenhuizen de achterstanden niet in. Gemiddeld genomen zijn 15% minder diagnoses gesteld, voor bevolkingsonderzoeken geldt zelfs een daling van 25% in vergelijking met voorgaande jaren.
- Nederlandse ic's gaan alle informatie uit apparaten zoals beademingsmachines en diagnoses uit patiëntendossiers met elkaar delen. Het gaat om meer dan dertigduizend gegevens per patiënt per dag, en zo'n tachtigduizend ic-behandelingen per jaar. Zorgverzekeraars Nederland, de branchevereniging van zorgverzekeraars, denkt dat het leidt tot betere behandelingen en steekt er twee miljoen euro in. Het project is er dankzij de coronapandemie. Ic's zetten concurrentie overboord en gingen snel allerlei gegevens met elkaar uitwisselen. 45 van de 75 Nederlandse ic-afdelingen sloten zich al aan bij het plan om in elk geval de komende vijf jaar deze gegevens uit te wisselen. Dat aantal loopt snel op. De artsen krijgen hulp van het Amsterdamse databedrijf Pacmed. Om de privacy van patiënten te beschermen worden persoonlijke kenmerken zoals namen en woonplaats niet tussen ziekenhuizen gedeeld. Ook de aantekeningen die verpleegkundigen maken in het elektronisch patiëntendossier blijven buiten schot, voor het geval daar iets tussen staat dat herleidbaar is naar iemand.
- Bij woonzorgcentrum Maria Dommer in Maarsseveen liepen vijftig bewoners en veertig medewerkers corona op; 'Corona-uitbraak' 'zwaar en emotioneel' voor woonzorgcentrum Maarssen' kopt RTV Utrecht. Het woonzorgcentrum krijgt hulp van het Rode Kruis en Ready2Help; vrijwilligers gaan in gesprek met bewoners voor extra aandacht of helpen in de huiskamers zodat de werkdruk voor het personeel afneemt. Ook stromen de positieve reacties uit de buurt binnen, vertelt manager Hanneke Koudstaal. "Mensen uit de buurt steken ons niet alleen een hart onder de riem, er zijn zelfs mensen die opbellen om zich aan te melden als vrijwilliger. Dat is hartverwarmend." De situatie in het woonzorgcentrum is inmiddels 'stabiel', zegt Koudstaal: qua besmettingen is er niet veel veranderd. "Sommige bewoners zijn er heel rustig onder, anderen realiseren zich niet precies wat er gebeurt. We proberen zo veel mogelijk rust te bewaren."
- Uit analyses van winkeliersorganisatie INretail blijkt dat het aantal shoppers op Black Friday 72% lager lag in vergelijking met vorig jaar. Ook in de week in aanloop naar Black Friday was het minder druk in de winkelstraten. Alles bij elkaar was het aantal bezoekers 48 procent lager dan in 2019.
- Atleten die komende zomer deelnemen aan de Olympische Spelen zullen om de vier à vijf dagen worden getest op corona. Sporters die uit andere landen naar Japan afreizen, moeten bij aankomst een negatieve test kunnen overleggen.
- Het azc in Oisterwijk heeft beveiligers en extra personeel ingezet om ervoor te zorgen dat jonge asielzoekers in quarantaine blijven in de barakken op het terrein. Sinds vorige week zijn er vijf jonge asielzoekers besmet met corona.

Onderzoek

- BioNTech meldt tijdens een persconferentie naar aanleiding van de noodgoedkeuring door de Britse toezichthouder dat de opslag van het vaccin BNT162b2 bij zeer lage temperaturen alleen nodig is als het middel langdurig bewaard moet worden. Na levering aan locaties voor inenting kan het vaccin 5 dagen in een gewone koelkast worden bewaard op 2 tot 8 graden Celsius. Daarnaast blijven de doses ook 15 dagen goed in speciale boxen. Dan is het wel nodig om ijs te verversen. Eenmaal uit de opslag blijft het middel maximaal zes uur goed.
- Onderzoekers van het Erasmus MC concluderen dat malariamedicijnen hydroxychloroquine en chloroquine het risico op een plotse hartdood verhogen. De onderzoekers van het Erasmus MC waarschuwen om de middelen niet te gebruiken tegen het coronavirus, zolang de werkzaamheid niet is aangetoond.
- De TU Delft heeft software ontwikkeld waarmee het mogelijk is om de risico's van besmetting met het coronavirus te berekenen voor een bepaalde ruimte.

Vaccinatie in Nederland

- 'En weer is de vraag: kan VWS het aan?' kopt NRC op de voorpagina. Verschillende media halen de twijfels van de Landelijke Huisartsen Vereniging (LHV) en anderen aan om na te gaan in hoeverre de ambitieuze plannen van minister De Jonge (hij wordt in deze aangesproken) waar kunnen worden gemaakt. Volgens NRC kraken – 'net als bij testen' – de vertrouwde vaccinatiestructuren waarmee de minister massale inenting van de Nederlandse bevolking wil

bewerkstelligen. Het gaat dan onder meer over twijfels bij de LHV, de waarschuwing van ActiZ, zorgen over de logistieke voorbereiding en GGD'en die rekenen op massale inenting in augustus. Een ict-systeem om te registreren wie welke prik heeft gehad, zou er nog niet zijn. Voldoende personeel om snel en grootschalig te vaccineren evenmin – 'de GGD vindt werven en opleiden voorlopig niet nodig', zo schrijft NRC. Volgens de krant roept die afwachting houding herinneringen op aan 'de moeizame uitbreiding van testcapaciteit en bron- en contactonderzoek'. Volgens de krant leiden eerdere ervaringen en 'het toenemende maatschappelijke ongeduld over zowel de duur van de crisis als de komst van vaccins', ook in het kabinet tot zorgen of VWS wel voldoende voorbereid is. "Kan het niet sneller, grootschaliger, ambitieuzer?" Volgens NRC vraagt minister De Jonge 'door te hameren op geduld en de zorgen te temperen' ook om 'iets wat hij nu harder nodig heeft dan voorheen, maar maatschappelijk en politiek moeilijker lijkt te krijgen: vertrouwen'.

- **GGD GHOR Nederland** gaat er voorsnog van uit dat ze aan het begin van de zomer zullen beginnen aan de vaccinatie van miljoenen Nederlanders. De koepelorganisatie heeft er 'het volste vertrouwen' in dat alle voorbereidingen tegen de zomer zijn afgerond. Als de GGD'en eerder in actie moeten komen, is het "de vraag hoe snel het dan kan", zegt de woordvoerder. Het ziet ernaar uit dat zij alleen de mensen die niet tot risicogroepen behoren gaan inenten tegen het coronavirus. Het gaat sowieso nog maanden duren voordat Nederland de miljoenen vaccindoses binnen heeft die nodig zijn om de hele bevolking een beschermende prik tegen corona te geven. Uitgaande van de cijfers van de verst gevorderde vaccinnmakers, kunnen in het eerste kwartaal hooguit zo'n 1,5 miljoen Nederlanders worden gevaccineerd. GGD GHOR gaat ervan uit dat anderen eerst 5 miljoen mensen vaccineren en zij daarna de rest. Huisartsen gaan uit van circa 6 miljoen mensen die voorrang krijgen op de massa. Dat is de grootte van de groep mensen die wordt uitgenodigd voor de griepvaccinatie. Omdat nog niet alles duidelijk is over de toelating en distributie van vaccins, wil GGD GHOR nu niet in detail treden over zaken als personeelswerving en locaties. In elk geval zijn de GGD'en nu niet bezig met het huren van sporthallen of andere grote ruimten.
- **Rianne van den Berg, directeur van GGD IJsselmeer** zegt dat het mogelijk al eind februari of begin maart zover is dat het niet-kwetsbare deel van de bevolking in aanmerking voor een coronavaccinatie. "We bereiden ons voor op verschillende scenario's zodat we er klaar voor zijn als het zover is." Van den Berg denkt niet dat het probleem zal zitten in een tekort aan personeel. Tegelijkertijd is het niet uitgesloten dat bij de massa-vaccinatie ook extra personeel geworven moeten worden. Eventueel kunnen mensen dan een tweedaagse opleiding volgen om te mogen vaccineren. Volgens Van den Berg betekent de startdatum van 4 april niet dat er dan direct versoepelingen kunnen komen. "Ik denk dat we echt nog wel even moeten volhouden, maar laten we ook positief gestemd zijn: er is licht aan het einde van de tunnel."
- De GGD, huisartsen en verpleeghuizen in de regio Brabant Zuid-Oost zijn verrast door de mededeling dat mogelijk al in de week van 4 januari gevaccineerd wordt. Al zeggen huisartsen in de regio Eindhoven en Helmond dat zij er klaar voor zijn. "We moeten het niet spannender maken dan het is. Het is te doen, want we geven precies dezelfde mensen nu ook elk jaar de griepvaccinatie," zegt **Ed Berends, huisarts in Eindhoven en bestuurder van SGE**, waar elf Eindhovense gezondheidscentra onder vallen. Volgens Berends is de voorwaarde wel dat huisartsen heel snel de officiële opdracht krijgen om aan de slag te gaan. **Karin Scheele, medisch bestuurder van Pozob** in Veldhoven, spreekt ook over het belang van heldere randvoorwaarden en logistiek die geregeld is. **Medisch directeur van zorggroep DOH, Ellen Huijbers**, stelt: "Hoe eerder we die opdracht krijgen, hoe beter." **Directeur Ellis Jeurissen van de GGD Brabant Zuidoost** werd dinsdag overvallen door de uitspraak van De Jonge, hoewel GGD GHOR later aangeeft dat het gaat lukken.
- **Annette de Boer, directeur van de GGD Haaglanden** zegt in een commissievergadering van de Haagse gemeenteraad dat haar GGD is gestart met de voorbereidingen voor het massaal vaccineren van inwoners. Volgens de GGD is de grootschalige vaccinatie 'een ontzettend grote operatie'. De Boer vertelde dat de GGD de opdracht heeft gekregen om alle achttien- tot zestigjarige inwoners te vaccineren. 'Dat betekent dat we in Haaglanden 500.000 mensen moeten inenten en dat we een miljoen vaccins nodig hebben', zei De Boer. "Daar zijn we tot ver in het volgende jaar mee bezig. Ook al openen we zo'n veertig locaties." Volgens De Boer is het mogelijk om in januari te beginnen met vaccineren. "Er zijn meerdere vaccins in afwerking, dus dat betekent dat we kunnen starten in januari." Er is nog veel onduidelijk over het vaccinatieprogramma en de logistiek, erkende De Boer. 'We hebben graag meer landelijke kaders', zei ze. 'Welk vaccin komt er? Hoe moet het vaccin bewaard worden? Hoe zit het met de opslag ervan en wie gaat dat regelen? Het type vaccin is bepalend voor de locaties waar gevaccineerd kan worden.' Zo zijn kleinere locaties zoals buurthuizen mogelijk niet geschikt als vaccinatieplaats als er een vaccin komt dat diepgevroren bewaard moet blijven.
- De **Landelijke Huisartsen Vereniging (LHV)** is voorsnog optimistisch dat het gaat lukken, zegt een woordvoerder. "Vaccinatie is voor ons in zeker zin gesneden koek. Jaarlijks geven we al drie miljoen mensen het griepvaccin. Zolang het toedienen van het coronavaccin genoeg lijkt op de uitvoering van het griepvaccin, kunnen we het goed aan." Heikel punt is dat het Pfizer-vaccin niet op het griepvaccin lijkt. De LHV zegt dat het vaccin daarom niet geschikt is voor huisartsenpraktijken. "Huisartsen hebben weinig mogelijkheden om vaccins diepgekoeld te bewaren. We hebben meer hoop op het Moderna-vaccin, dat lang onder hoge temperaturen bewaard kan worden." Dat vaccin wordt op zijn vroegst halverwege januari goedgekeurd. Het plan om op 4 januari te beginnen, is voor huisartsen niet realistisch, zegt de LHV-woordvoerder. "We hebben eerst nog antwoorden nodig, pas daarna kunnen we goed plannen. Wanneer kunnen de eerste vaccins geleverd aan de huisartsen? En in welke hoeveelheid? Wanneer we dat weten, hebben we ongeveer zes weken nodig om te beginnen met vaccineren."
- **Peter van der Meer, directeur van het Albert Schweitzer-ziekenhuis in Dordrecht**: "We denken er al over na maar concreet is dat nog niet. We moeten eerst van de overheid horen: wat en wanneer?" **Mark Kramer, bestuurder van het**

Amsterdam UMC, zegt dat ziekenhuizen niet vooraan staan bij de verdeling van het kabinet. "Er is nog niets gecommuniceerd over de logistieke operatie. We kunnen zeker die vaccins opslaan en toedienen maar dat moet wel worden voorbereid." Ook **Wim van Harten, directeur van het Rijnstate Ziekenhuis** in Arnhem hoopt op informatie: „We weten nog niet welk type vaccin naar ons toekomt, dus dat is lastig anticiperen. Er zijn ons geen (landelijke of GGD) draaiboeken bekend, die gaan we nu dus zelf maken." **Microbioloog Jean-Luc Murk van het Tilburgse Elisabeth Tweesteden-ziekenhuis** verwacht dat zijn ziekenhuis niet genoeg capaciteit heeft om vaccins voor het voltallige personeel op te slaan. „Maar er kunnen koelapparaten worden bijbesteld." Van dat vaccin komen naar verwachting in het eerste kwartaal van volgend jaar wel 400.000 stuks naar Nederland.

- Volgens **arts-epidemioloog Frits Rosendaal (LUMC)** en **epidemioloog Alma Tostmann (Radboudumc)** hoeven we niet snel te rekenen op versoepeling van de coronamaatregelen, aangezien de eerste vaccinatieronde weinig impact zal hebben op de verspreiding van het virus. Als het vaccin goed werkt voor ouderen en kwetsbaren kan volgens de experts het coronasterftecijfer sterk dalen en de toestroom van coronapatiënten in het ziekenhuis verminderen. Volgens Tostmann zie je bij vaccins vaak dat de effectiviteit verschilt per leeftijdsgroep. Aan de testfasen doen immers meer jonge en vooral gezonde mensen mee. Zeker bij hogere leeftijden is het immuunsysteem van mensen een stuk zwakker.

Vaccinatie in het buitenland

- Met het nieuws dat Engeland volgende week begint met vaccineren, is 'Operatie Vaccinatie' begonnen (kop van de Volkskrant). Nu het VK als eerste een vaccin heeft goedgekeurd, kan Europa zich opmaken voor de 'grootste vaccinatiecampagne uit zijn geschiedenis', schrijft de Volkskrant op haar voorpagina. 'De Britten mogen al vaccineren' kopt Trouw op de voorpagina. Volgens AD is het duidelijk dat de Britten de vaccinatie 'zeer voortvarend' aanpakken. NRC spreekt van 'world beating Britten'. "Waar de EU-landen dus het voorzichtige pad bewandelen, kiezen de Britten voor een shortcut." Rond Pasen moet de normaliteit zijn teruggekeerd, is de hoop in het VK. Volkskrant, NRC en Trouw schrijven over een vroege goedkeuring door het Britse agentschap die door de regering-Johnson beschouwd wordt als het eerste grote 'Brexitsucces'. De Volkskrant: "Britse media toonden foto's van vrachtwagens die met een eerste lading van 800 duizend Duitse vaccins wegreden bij de Pfizerfabriek in België, op weg naar het Verenigd Koninkrijk. Daar heeft premier Boris Johnson gesproken van de cavalerie die in aantocht is." Hoewel bij Nederlandse media veel aandacht uitgaat naar de snelle Britten ('Hoe komt het VK zo ver? En 'Waarom zij wel, en wij niet?'), worden ook de laatste ontwikkelingen in andere landen nauwgezet in de gaten gehouden.
- **CBG-woordvoerder Marsja Meijer** legt uit dat de Britse regering besloten heeft om het vaccin vrij te geven voor noodgebruik. "We weten niet precies op basis van welke data de MHRA de beslissing genomen heeft. Nederland had de keuze voor noodgebruik ook kunnen maken, maar ons kabinet heeft duidelijk aangegeven dat het vaccin pas wordt vrijgegeven als er een volledige beoordeling kan worden gemaakt. En we hebben deze week de volledige set data pas overhandigd gekregen van de farmaceut." **June Raine, de baas bij de MHRA** verzekerde gisteren dat er geen bochten zijn afgesneden bij het beoordelingsproces. "Als je een berg gaat beklimmen, bereid je je heel grondig voor. Wij zijn daar in juni mee begonnen. Toen we de laatste analyse van de resultaten kregen, konden we daarom de sprint inzetten die ons hier heeft gebracht." Die sprint geeft de Britten een voorsprong op bijvoorbeeld Nederland.
- Verschillende kranten spreken met Nederlandse artsen die zich in het VK voorbereiden voor op een grootschalig vaccinatieprogramma. **Arts Marcel Levi, die ceo is van University College London Hospitals en leiding geeft aan zeven ziekenhuizen in Londen**, geeft verschillende interviews en reageert gisteravond in het RTL journaal. "Volgende week maandag of dinsdag verwachten we de eerste levering met vaccins", zegt Levi. Volgens Levi is de hele logistiek 'heel veel werk' (in een Volkskrant-artikel wordt de logistiek zelfs 'bijzonder complex' genoemd). Volgens de **Kinder-kno-arts Anne Schilder, verbonden aan het University College** in Londen, ziet dat er in het VK logistiek al veel voorbereid is. Ziekenhuizen zijn al erg betrokken geweest bij de vaccinatiestudies en vaccinatiecentra zijn ingericht. Hoewel ziekenhuizen het vaccin eerst krijgen, ontving **Marieke van Bussel, huisarts in het noordelijke Cumbria**, vanochtend al informatie.
- De **Duitse minister van Volksgezondheid Jens Spahn** zegt dat Duitsland bewust heeft gekozen voor een langere procedure om vaccins goed te keuren. "We hebben lidstaten, waaronder Duitsland, die een dergelijke noodvergunning hadden kunnen afgeven als we dat hadden gewild. Maar we besloten dit niet te doen en we kozen voor een gemeenschappelijke Europese aanpak om samen verder te gaan", zei Spahn. "Het is erg belangrijk dat we dit doen om het vertrouwen in deze autorisatie te helpen bevorderen", voegde hij eraan toe. Spahn benadrukte dat het er niet om ging "op de een of andere manier de eerste te zijn". Spahn bevestigde dat de EU bewust bezig is met het voorbereiden van een gezamenlijke aanschaf van vaccins voor alle 27 lidstaten. Dit is belangrijk in termen van Europese solidariteit. Bovendien wedt men niet alleen 'op een paard', maar op meerdere vaccinkandidaten, zei hij.
- De Volkskrant schrijft dat het logistieke gedeelte van de voorbereidingen in Duitsland al veel eerder zijn begonnen dan in Nederland. Al loopt dat niet vlekkeloos. Er is op veel plaatsen een nijpend gebrek aan medisch personeel, temeer omdat het testen op corona tegelijkertijd moet doorgaan. Aanvankelijk golden ook de supervriezers als potentieel probleem. Maar inmiddels hebben de meeste Duitse deelstaten besloten het vaccin centraal op te slaan op plaatsen waar al (een deel van) de benodigde vriescapaciteit aanwezig is en van daaruit in koelboxen naar de vaccinatiecentra te vervoeren, waarna mobiele medische teams een lading zullen meenemen naar verpleeghuizen om daar mensen daar te vaccineren. Ook in Duitsland krijgen eerst de 'kwetsbare groepen' een prik en daarna de mensen die veel met deze

groepen in contact komen: artsen, verplegers en verzorgers. Hoe de definities van 'kwetsbaar' en 'oud' zullen luiden, die gevoelige knoop moet ook ons buurland nog doorhakken.

- Italië verwacht begin volgend jaar op grote schaal mensen te kunnen inenten tegen Covid-19. De **Italiaanse Minister van Volksgezondheid Roberto Speranza** zegt dat zijn regering een optie heeft genomen op de aankoop van 202 miljoen coronavaccins van verschillende bedrijven. Er wordt nog gewacht tot de Europese toezichthouder groen licht geeft voor het gebruik van die middelen. Speranza verwacht dat het zwaartepunt van de Italiaanse vaccinatiecampagne in de lente en zomer zal liggen. Medisch personeel en ouderen komen eerst aan de beurt. Uiteindelijk moet er verspreid over het land voor elke 30 duizend inwoners een 'distributiehub' komen waar de vaccins arriveren. Daarvandaan gaan huisartsen met hulp van het leger grote aantallen burgers inenten in drive-ins, sporthallen of zelfs veldhospitaal, maar heel concreet zijn die plannen nog niet. Wel wordt nagedacht over geschikte koelruimte.
- **President Vladimir Poetin** heeft de Russische gezondheidsautoriteiten woensdag opdracht gegeven om volgende met een massale inentingscampagne te beginnen. Leraren en artsen krijgen als eerste een inenting. De eerste Russische burgers hebben overigens het Spoenik V-vaccin tegen het coronavirus al toegediend gekregen.
- België wil 5 januari beginnen met inenten tegen het coronavirus. Mits de Europese Unie een vaccin goedkeurt, zegt de **Belgische premier Alexander De Croo**. De regering buigt zich nog verder over wie als eersten in aanmerking komen voor een vaccin. Eerder al liet zij weten dat bewoners en personeel van ouderinstellingen en ziekenhuispersoneel voorrang moeten krijgen. Dat zou logistiek handig zijn. België zegt aanspraak te willen maken op 2 miljoen doses van het vaccin van het Amerikaanse Moderna en 5 miljoen van de Amerikaans/Duitse combinatie Pfizer en BioNTech. 'Onze gelukkige dagen zullen terugkeren', zei Emmanuel Macron tijdens de eerste coronagolf. Maar nu die gelukkige dagen voor de deur lijken te staan, zit de president met een nieuw probleem. Want hoe gaat zijn regering de wantrouwige Franse bevolking ervan overtuigen zich te laten inenten?
- De Franse vaccinatiecampagne krijgt vermoedelijk vijf fasen. Eerst zullen de bewoners van verzorgingstehuizen en zorgmedewerkers die door leeftijd of een ziekte risico lopen worden ingeënt. Verwacht wordt dat daarna alle ouderen en alle zorgmedewerkers van boven de 50 aan de beurt zijn, gevolgd door de rest van het zorgpersoneel en Fransen met kwalen. Dan degenen met contactberoepen en tot slot iedereen boven de 18. Die laatste fase wordt 'tussen april en juni' verwacht, zei de **Franse president Emmanuel Macron** deze week. De vaccinatie wordt niet verplicht. Een burgercollectief moet erop toezien dat het vaccinatiebeleid 'volledig transparant' tot stand komt en er wordt een voorlichtingscampagne opgezet.
- De **Amerikaanse autoriteit FDA** zal de vaccins van Pfizer en Moderna waarschijnlijk volgende week goedkeuren, waarna er deze maand nog zo'n veertig miljoen doses beschikbaar komen. Dat betekent dat, in theorie, bijna iedereen in de twee belangrijkste doelgroepen begin 2021 de twee benodigde doses kan hebben gehad. Daarna volgen 65-plussers, mensen met aandoeningen en degenen met cruciale beroepen. De maandelijkse vaccinproductie voor de Amerikaanse markt kan in maart op 150 miljoen liggen, zei Moncef Slaoui, de wetenschappelijk adviseur van deze zogeheten Operation Warp speed, dinsdag tegen The Washington Post, dus aan het begin van de zomer kan iedereen een vaccin hebben gehad. De uiteindelijke verantwoordelijkheid voor de uitrol van het vaccin en de volgorde van de patiënten ligt bij de staten: zij kunnen eigen accenten leggen.
- **Zwitserland** is gestopt met de toelatingsprocedure omdat het medicijnagentschap Swissmedic te weinig informatie heeft. Dat geldt niet alleen voor de vaccins van de combinatie Pfizer/BioNTech, maar ook voor de vaccins van Moderna en AstraZeneca/Oxford. De Zwitsers willen meer informatie over de effectiviteit bij deelnemers aan de onderzoeken die bepaalde ziektes of aandoeningen hadden. Het is niet bekend of deze informatie wel bij de Britten en de EMA terecht is gekomen. "We gaan nu door alle documenten heen en als we denken dat we iets missen, zullen we om aanvullende informatie vragen", zegt een woordvoerder van

Wat zien, ruiken, voelen, horen, proeven mensen (zintuiglijke waarnemingen)?

- AD constateert dat huisartsen volop telefoontjes krijgen van mensen die een vrijstelling voor een mondkapje willen, ook al zouden ze die niet mogen geven. Dat het ministerie toch naar huisartsen verwijst (op de website Rijksoverheid.nl), zou voor veel miscommunicatie, ergernis en zelf 'grote onrust' onder huisartsen zorgen. Huisarts Bibian Wetzels uit Druten zegt te worden 'overspoeld' met telefoontjes. Ook bij Huisartsencentrum Herveld in Arnhem wordt er steeds vaker naar gevraagd, zegt huisarts Maja Buitendijk. Een LHV-woordvoerder zegt inmiddels te worden platgebeld met vragen van huisartsen die op hun beurt door patiënten worden gebeld. "Het wordt nu aan de maatschappij gevraagd om dat te regelen. Maar dat blijkt niet te werken. En dat is vooral voor al die patiënten heel vervelend, omdat zij nergens duidelijkheid krijgen." Bovendien zorgt het voor flinke druk op de huisartsenposten. "De patiëntenorganisaties zeggen dat het om ruim een miljoen mensen gaat, dat zijn 250 mensen per huisartsenpraktijk. Die wil je nu niet allemaal aan de balie hebben." De LHV verwijst naar een pasje dat mensen zelf kunnen invullen om aan te tonen dat ze geen mondkapje kunnen dragen. De onrust zou inmiddels bekend zijn bij VWS, maar voorlopig verandert er niets aan de tekst op de website van de overheid.
- RTL Nieuws ziet dat er genoeg mensen zijn die geen vaccinatie durven laten zetten vanwege 'prikangst'.

Welke geruchten worden genoemd?

- 'Ingewijden' vertellen De Telegraaf dat het kabinet werkt aan een nieuw schema waaraan de burger kan aflezen welke coronamaatregelen in aantocht zijn. "Daarmee dankt het kabinet de oude routekaart [van 13 oktober] ongebruikt af."

De ingewijden bevestigen dat die routekaart 'niet meer relevant' is. In de nieuwe routekaart moeten ook zaken als vaccinatiegraad en testbeleid bepalen welke maatregelen er volgen. Mogelijk zitten in de nieuwe routekaart, die vermoedelijk een andere naam zal dragen, lagere drempelwaardes voor aanscherpingen dan de huidige. "Dat was immers de les van afgelopen zomer", zegt een ingewijde. "Dat we te los waren met versoepelen." Juist die 'verzwaring' van de routekaart heeft volgens een bewindspersoon in het kabinet de kift weer opgepookt tussen het economische blok en de 'witte jassen', zoals zorgministers De Jonge en Van Ark en premier Rutte soms 'smalend' zouden worden genoemd. Twistpunt is onder meer het tijdelijk heropenen van de restaurants ('droge horeca') in december. Ook de verruiming van bioscoopbezoek voor jongeren is een optie, net als het verlengen van de kerstvakantie. Een ingewijde beschrijft het mogelijke pakket voor december als 'een fruitmand waar je wat uit kunt pakken, maar die vol moet blijven'. Met andere woorden: tegenover tijdelijke versoepelingen tijdens de feestdagen moeten maatregelen staan die een toename van het aantal besmettingen de kop in drukken. Het is niet duidelijk of de nieuwe routekaart, "die tot ongenoegen van sommige bewindslieden als 'strenger' wordt gezien", al klaar is bij de eerstvolgende persconferentie.

Waarneembaar gedrag (schadebeperking)

Wat doen of laten getroffen en betrokkenen?

- Volgens De Telegraaf winkeliers zich op voor een druk Sinterklaasweekend. De ondernemers zouden vrezen voor dezelfde tazerelen als rond Black Friday. Dat tot groot ongenoegen van branchevereniging INretail.

Betekenisgeving

Welke oproepen worden gedaan?

- **Kinderartsen van het platform Dokters voor Kinderen** roepen het kabinet op om de kerstvakantie niet te verlengen. Onder andere vanwege de belangrijke maatschappelijke rol die scholen vervullen. Kinderarts Brita de Jong-Van Kempen (Medisch Centrum Leeuwarden) zegt: "Het mag niet zo zijn dat het onderwijs een soort knop wordt waar we aan gaan draaien als we de besmettingscijfers omlaag willen brengen." Op scholen kan er ook worden ingezet op het voorkomen van besmettingen; door afstand te houden en mondkapjes te dragen. "Er zijn nog zoveel stappen te zetten."
- De **Borstkankervereniging** en het **KWF** vrezen dat er meer vrouwen aan borstkanker overlijden als het bevolkingsonderzoek van eens in de twee jaar naar eens in de drie jaar wordt verschoven. De organisaties trekken aan de bel bij staatssecretaris Blokhuis en vinden dat hij het besluit moet heroverwegen. Door personeelstekort en corona heeft Blokhuis onlangs besloten het bevolkingsonderzoek tot nader order van eens in de twee jaar naar eens in de drie jaar te vertragen. De afgelopen dagen ontving de patiëntenvereniging talloze telefoontjes, mails en reacties via social media van ongeruste vrouwen.

Welke emoties, waardeoordelen, kwalificaties, kritiek, steun worden gegeven?

- **NVVP-voorzitter Jos Bart** noemt de cijfers met betrekking tot niet-ingehaalde zorg 'alarmerend'. "Dit betekent dat er in Nederland duizenden patiënten moeten zijn met een ernstige, mogelijk kwaadaardige ziekte, die nog niet is ontdekt. Voor een aanzienlijk deel van deze patiënten bestaat een goede behandeloptie, mits behandeling niet te lang wordt uitgesteld. Verder uitstel betekent dat zij pas bij een specialist komen in een ernstiger stadium van hun ziekte. Dat is ongunstig voor de prognose. Daar maken wij ons grote zorgen over." Bart verwacht komende maanden geen verbetering en denkt dat de tweede golf nog de hele winter duurt. Tegen die tijd zijn de achterstanden zo groot zijn dat het onmogelijk is om een inhaalslag te maken. "Ik ben bang dat patiënten dan te maken krijgen met wachtlijsten en met extra gezondheidsschade", zegt Bart.
- Wat betreft de NVVP-cijfers over niet-ingehaalde zorg spreekt de **Federatie Medisch Specialisten** van een zorgelijke ontwikkeling en roept iedereen met klachten op zich bij de dokter te melden.

Reacties op vaccinatiestrategie

- De **Landelijke Huisartsen Vereniging (LHV)** twijfelt aan de geschiktheid voor het gebruik van het coronavaccin van BioNTech/Pfizer in huisartsenpraktijken. Dat zit hem in de beperkte houdbaarheid, het invriezen op een hele lage temperatuur en de verpakking in grote hoeveelheden. **LHV-voorzitter Ella Kalsbeek** zegt dat huisartsen Pfizer-vaccin niet kunnen toedienen. Het is een complex vaccin dat diepgevroren moet worden bewaard en dat logistiek te veel vraagt. Kalsbeek denkt dat het vaccin geschikter is voor verpleeg- en verzorgingstehuizen en voor de GGD. Voor de huisartsen "ligt het meer voor de hand" te gaan werken met het Moderna-vaccin, zegt Kalsbeek, dat wel in de gewone koelkast kan. Kalsbeek vindt het jammer dat minister De Jonge bij bekendmaking van de vaccinatiestartdatum niet aangaf dat het vaccineren niet voor alle Nederlanders in een keer zal gelden, omdat ze is bang dat men dat wel gaat verwachten terwijl dat niet zo is en we daarmee dus nog lang niet af zijn van de coronamaatregelen. Volgens een woordvoerder blijft er voor de LHV nog heel veel onduidelijk. Bovendien denkt de LHV voor de voorbereidingen zo'n 4 tot 6 weken nodig te hebben, waarmee vaccineren vanaf begin januari in gevaar komt, zo concludeert De Telegraaf. "Ook het feit dat voor veel vaccins twee prikken nodig zijn met een zekere periode ertussen, vergt extra regelwerk qua patiënt-uitnodiging, terwijl de reguliere zorgtaak gewoon door moet gaan," zegt een woordvoerder. Wel kan de komst van het Moderna-vaccin helpen, aangezien dat vaccin een maand in de koelkast bewaard kan worden. De LHV is 'in gesprek' met VWS om te kijken naar mogelijke oplossingen.
- Volgens **ActiZ** is er nog onvoldoende duidelijk over zowel transport als bewaaroepies van het Pfizer-vaccin. "Er moet heel snel duidelijkheid komen over de logistieke aspecten van deze hele operatie. Het is nu gewoon wachten."

- “Ik ben er nog niet van overtuigd dat op 4 januari kan worden begonnen met het vaccineren tegen corona” zegt **UMCG-hoogleraar vaccinologie Anke Huckriede** tegen [RTV Noord](#). Medio januari, begin februari lijkt hem ‘iets realistischer’.
- Volgens **Volkskrant-columnist Sheila Sitalsing** is het vaccineren in de rest van de wereld ‘een geopolitieke wedstrijd’ geworden. “In Groot Brittannië beginnen ze deze maand al, lekker eerder dan het continent, Boris Johnson verkoopt het als Brexittriomf. Poetin overtoept door zijn dubieuze, buiten Rusland niet goedgekeurde spoetnikprik binnenkort ‘massaal’ aan de Russen aan te bieden. China heeft zelfs al vele mensen ingeënt met iets wat internationaal nog niet is goedgekeurd - het valt te hopen dat de Chinezen het niet ongecontroleerd zullen opdringen aan hun nieuwe kolonies in Afrika en Latijns-Amerika. Nu wij nog. De mooiste metafoor kwam van hoogleraar ouderengeneeskunde Wilco Achterberg. In Met het Oog op Morgen repte hij van D-Day: voor ons ligt de lange en gevaarlijke tocht door Noord-Frankrijk en België. Vol ontberingen. Maar op een mooie dag is het bevrijdingsdag.”
- Volgens **Herman van der Weide**, die in 2009 het vaccinatieprogramma voor de Mexicaanse Griep leidde, is het massaal beginnen met vaccineren vanaf 4 januari niet haalbaar op grote schaal: er schijnt nog geen draaiboek te zijn en dat baart hem zorgen. Om te leunen op het vaccinatieprogramma van de griepvaccinatie zoals minister De Jonge voorstelt, vindt hij te makkelijk gedacht. Ook heeft hij weinig vertrouwen in de uitspraak van de GGD die woensdag zeiden er klaar voor te zijn, want dé GGD bestaat niet. Er zal best een GGD zijn die er klaar voor is, maar dat wil niet zeggen dat dat voor heel Nederland zo geldt.
- **NVIC-voorzitter Diederik Gommers** zegt de zorgen van zorginstellingen en huisartsen over de vaccinstrategie ‘absoluut’ te begrijpen. Hij vindt het belangrijk dat alles zorgvuldig gedaan wordt, maar ook dat het vaccineren zo snel mogelijk begint. De farmaceuten en de wetenschap hebben het vaccin ‘zo snel’ ontwikkeld, dus “dan mag zo iets simpels als logistiek niet in de weg zitten”, beredeneert hij.
- **Directeur Agnes Kant van het Nederlandse bijwerkingencentrum Lareb** vindt dat er aan een aantal belangrijke voorwaarden voldaan moet worden voordat er gevaccineerd kan worden. Het moet snel, maar de veiligheid moet ook bewaakt worden. Een van de voorwaarden is dat we weten wie welk vaccin (met serienummer) toegediend heeft gekregen.
- **Paul Korte, directeur External Affairs Janssen Nederland**, zegt de ambitie van minister De Jonge, de minister ‘te prijzen’ valt. Het is het ‘allerbeste scenario’ en daar kunnen we ons beter op voorbereiden dan dat we wachten tot het goed gaat en dat we dan pas weer aan de gang gaan. Er zijn natuurlijk wat onzekerheden en daarom is het belangrijk dat iedereen samenwerkt in dit proces. “Ik heb er alle vertrouwen in dat we dit met z’n allen wel gaan redden.”
- **PvdA-fractievoorzitter Lodewijk Asscher** reageert op het teletekstbericht ‘GGD: Massale inenting vanaf augustus’ met “Augustus”, “klaarstaat”, “waarschijnlijk geen probleem”. Laten we alsjeblieft zorgen dat er zsm een goed, concreet plan ligt!”
- Bij M zitten **journalist Sven Kockelmann (KRO-NCRV)**, **politiek-verslaggever Floor Bremer (RTL Nieuws)** en **journalist Kustaw Bessems (De Volkskrant)** om te praten over de vaccinstrategie. Presentatrice Margriet van der Linden zegt dat VWS met 4 januari communiceert, dat het ‘grip op de zaak heeft’. Maar ze vraagt zich wel af: ‘Waarom moet dit via de media, op deze manier, met dat voorbehoud worden gecommuniceerd?’. Communicatie is namelijk ‘key’ in dit hele traject, vindt zij. Kockelmann zegt dat het er weer een wens wordt opgegooid. Het is ook nog onder het voorbehoud dat die vaccins die nu getest worden, geschikt zullen zijn. Bremer zegt dat het publiek hierdoor overneemt dat er vanaf januari volop gevaccineerd kan worden, terwijl het in werkelijkheid alleen nog maar de ouderen en het zorgpersoneel zullen zijn. Bessems reageert dat minister De Jonge hier ‘niet zo ontzettend veel verschrikkelijks heeft gedaan’. Er mag van ons allemaal een beetje oplettendheid en inschikkelijkheid worden verwacht, vindt hij.
- **Politiek commentator Frits Wester** reageert mild in talkshow BEAU en zegt dat er omtrent 4 januari al veel duidelijk is, maar ook nog veel onduidelijk. Hij vindt de startdatum van minister De Jonge *wishful thinking*, maar begrijpt zijn voor aankondiging, zodat instanties zich kunnen voorbereiden op een mogelijk gunstig vaccinatiescenario.

Hoe wordt naar de overheid(saanpak) gekeken?

- ‘Ministerie dacht nog in februari dat coronavirus minder dodelijk was dan griep’ kopt RTL Nieuws gisteravond. Uit stukken van de ICCb die JenV dinsdag heeft vrijgegeven naar aanleiding van een WOB-verzoek zou blijken dat VWS en het RIVM begin februari nog dachten dat het coronavirus minder dodelijk zou zijn dan de griep. Ook zou uit de stukken blijken dat in maart serieus is gedacht om te streven naar groepsimmunitet. Op 26 februari staat in een interne presentatie: “Mortaliteit van griep is hoger dan die van corona virusinfectie.” In de ‘duiding’ schrijven ambtenaren ook dat ‘beperkte kennis’ beschikbaar is over het nieuwe virus en dat dit zorgt voor ‘grotere onrust rondom corona’. Ze vinden het lastig om in te schatten wat het meest realistische scenario is. Aan het einde van die maand zouden topambtenaren ervan uitgaan dat het grootste risico niet een hoog sterftecijfer is, maar de grote druk op de zorg als veel mensen tegelijk ziek worden, in combinatie met ‘maatschappelijke onrust’. RTL noemt een afspraak eind februari om mondkapjes voor niet-hulpverleners te ontraden ‘opvallend’, vanwege de schaarste: “Conform eerdere ICCb-afspraken: mondkapjes alleen effectief voor hulpverleners in de zorg. Dit ook in communicatieboodschap mee uit te dragen, vanwege de run op deze middelen.” Uit de stukken blijkt dat de politie dan zelf al een groot aantal mondkapjes heeft aangeschaft. Uit allerlei instellingen in de zorg komen dan al signalen binnen bij de ministeries over ‘schaarste in persoonlijke beschermingsmiddelen’: “Dit speelt reeds.” Terwijl ambtenaren zich voorbereiden op de mogelijke komst van een pandemie, zouden het gedrag en het sentiment van de bevolking scherp in de gaten worden gehouden. Er wordt gesproken over ‘maatschappelijke zorgen’ en het ‘risico van een beeld van gebrek aan initiatief vanuit de

overheid'. Als mogelijk groot risico wordt gezien dat het vertrouwen van de bevolking in de overheid en in het RIVM afbrokkelen, ook omdat Nederland terughoudender is in de aanpak dan andere landen. Eind februari legt het RIVM zeven vertrouwelijke scenario's op tafel, die nog steeds geheim zijn. De ICCB besluit drie scenario's uit te werken, waaronder de mogelijkheid dat er echt een pandemie komt. Half maart kijken ze naar drie opties: niets doen ('uitrazen'), 'gecontroleerd uitrazen' en een 'gecontroleerde lockdown'. Het gecontroleerd uitrazen lijkt volgens RTL Nieuws op het streven naar 'groepsimmunitet'. Uit de stukken blijkt dat experts intern dan al stellen dat immuniteit in China nog niet is gelukt en dat het volgens experts waarschijnlijk is dat het virus 'weer opkomt'. Maar het lijkt wel de weg die de overheid kiest. Want op dat moment voelen de topambtenaren nog weinig voor de gecontroleerde lockdown: "Nadeel: als je stopt met lockdown, moet je weer opnieuw beginnen met maatregelen. Hiermee bouw je als samenleving ook geen immuniteit op."

- In haar hoofdredactioneel commentaar stelt De Telegraaf dat het 'van groot belang is' dat die overheid met één stem spreekt. Dat zou in deze coronatijd 'helaas' ver te zoeken zijn. De Telegraaf geeft het voorbeeld dat op de dag dat de mondkapjesplicht inging, RIVM op de website meldde dat niet-medische mondkapjes waarschijnlijk maar beperkt werken bij het voorkomen van besmetting van anderen en dat als iedereen zich aan de basisregels houdt, het niet nodig is om een mondkapje te dragen. "De overheid stelt het dragen van een mondkapje verplicht, maar diezelfde overheid stelt vast dat het eigenlijk onzin is."
- **Viroloog Ab Osterhaus** vraagt zich af of de nieuwe routekaart wel gaat werken, aangezien de oude routekaart eerder niet goed functioneerde en daardoor niet goed gebruikt is. Volgens hem zou het nuttig zijn om de nieuwe routekaart aan te passen naar gebruik voor lokale maatregelen en niet landelijk zoals bij de oude het geval was, want van Nederland een grote eenheidsworst maken werkte niet zo concludeert hij.
- Regeringspartij D66 is klaar met de strategie van het kabinet. De horeca en de cultuur moeten open kunnen, meent **D66-fractie leider Rob Jetten**. Jetten ziet het somber in: "Ik denk dat de kans heel klein is dat alles weer open gaat," stelt hij. Dat in eerdere persconferenties wel op mogelijke versoepeling is gezinspeeld hangt hem danig de keel uit. "We moeten geen beloftes doen die we niet waar kunnen maken." Want dat is nou net waar het in de kabinetscommunicatie telkens aan ontbreekt, zegt Jetten: "Waar is het perspectief?" Wel open óf niet open zou volgens hem niet de vraag moeten zijn: "We moeten niet langer vasthouden aan de alles-of-nietsstrategie. Het kan en moet slimmer."
- **Journalist Sven Kockelmann (KRO-NCRV)** vindt dat Rutte medeverantwoordelijk is voor het totale beleid, maar dat het op micro-niveau, zoals het testbeleid, de portefeuille van 'corona-minister' Hugo is. **Journalist Kustaw Bessems (De Volkskrant)** is het daar niet helemaal mee eens: "Dit is zo'n grote nationale crisis." Iemand uit een coalitiepartij zei laatst tegen Bessems: "Rutte zorgt altijd dat er iemand zit tussen hemzelf en het probleem. En Hugo de Jonge heeft hij tussen hemzelf en een heleboel problemen geparkeerd." Kockelmann reageert dat Rutte bij de Catshuis-besprekingen juist verweten wordt dat hij te veel aan de kant van De Jonge staat en te veel meegaat met de belangen van de 'witte jassen' en de ziekenhuiscapaciteit. Bessems reageert dat goed leiderschap is: moeilijke dingen naar je toe trekken en daarop heel aanspreekbaar zijn. Je moet de mensen die het werk doen, in dit geval minister De Jonge, daarvan vrijwaren. "Ik vind wel dat je je minister kunt helpen, door vuur aan te trekken, in plaats van altijd opzij te stappen."

Opiniepeilingen

- Uit onderzoek van EenVandaag (onder bijna 750 docenten in het basis- en voortgezet onderwijs) blijkt dat tweederde de kerstvakantie met een week wil verlengen. Zowel docenten op de basisschool (67%) als op de middelbare school (67%) zijn voor het idee van een kerstvakantie van drie weken. Een groep leraren geeft aan te vrezen voor de eigen gezondheid en hoopt dat de verspreiding van het virus met een langere vakantie geremd wordt. Deelnemers zijn bang dat leerlingen het virus na de kerstvakantie mee naar school zullen nemen. Voor een verder oplopende leerachterstand vrezen veel docenten niet. "Die ene week loopt niemand achterstanden op. Als dit ervoor zorgt dat we de scholen later niet weer helemaal moeten sluiten, is hier niks mis mee." Anderen opperen dat die extra week vrij gecompenseerd kan worden door de zomervakantie korter te maken. Wat volgens de docenten ook zou helpen, is het kleiner maken van de klassen en eventueel een aangepast rooster.